

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันโลกมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทุกด้าน ความเจริญทางวิชาการและเทคโนโลยีของโลก ทำให้ประชากรของโลกมีการหล่อหลอมรวมเป็นสังคมเดียวกัน สังคมโลกจะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ประชากรจะต้องเป็นพลเมืองดีทั้งในระดับโลกและระดับประเทศย่อมลงมาถึงสังคมเล็กที่สุด (กรมวิชาการ, 2541 : 8) ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง สังคมมีแนวโน้มที่ซับซ้อนมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาทำให้บุคคลต้องใช้ความรู้ ทักษะ ในการแก้ปัญหาส่งผลให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวได้ ในกระบวนการพัฒนามนุษย์ พระพุทธศาสนานับการฝึกปฏิบัติที่ต้องบำเพ็ญ 2 ประการ คือ จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา “จิตตภาวนา เป็นการฝึกอบรมจิตใจให้เจริญองงามด้วยคุณธรรมมีความเข้มแข็ง มั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใส พร้อมด้วยความเพียร สติและสมาธิ ส่วนปัญญาภาวนาเป็นการฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทัน เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนมีจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์ (พระเทพเวที [ประยุทธ์ ปยุตโต], 2533 : 203)

การจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นและปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางสติปัญญา หรือเน้นศิลปะวิทยาเป็นส่วนใหญ่และมักจะละเลยหรือมองข้ามการจัดการเรียนการสอนด้านการพัฒนาจิตใจของผู้เรียน โดยขาดการปลูกฝังและฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักควบคุมจิตใจ มีสติหรือมีหลักยึดให้จิตใจแน่วแน่และมั่นคง เมื่อไม่ได้รับการฝึกฝนให้รู้จักควบคุมสติ จึงมักทำให้นักเรียนขาดสติ ขาดความมั่นคงแน่วแน่ในอารมณ์ขาดความตั้งใจ มั่นใจในการเรียนหรือการทำกิจกรรม เมื่อเผชิญกับปัญหาของชีวิต ในบางครั้งอาจเกิดความสับสน ในแนวทางการดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาชีวิต อันก่อให้เกิดปัญหาแก่ตนเอง ต่อครอบครัว ตลอดจนส่งผลต่อประเทศชาติ ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเยาวชนมักก่อปัญหาการติดยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทางเพศ หรือจับกลุ่มมั่วสุม เป็นต้น (อำไพ สุจริตกุล, 2531 : 1)

แผนการศึกษาแห่งชาติ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข และมุ่งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พึงประสงค์มีความเข้มแข็งมีคุณภาพ แต่การที่จะบรรลุเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ มีปัจจัยอิทธิพลที่เป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2

ที่เกิดขึ้น ซึ่งต้องสอดคล้องประสานเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่เกิดขึ้นด้วย เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาชาติ จึงมุ่งพัฒนาคนและสังคมโดยการเร่งปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ด้วยการปฏิรูปปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรให้มีสาระสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ และการแข่งขันในสังคมโลกปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด สามารถแสวงหาความรู้ และฝึกการปฏิบัติในสภาพที่เป็นจริง รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสร้างบรรยากาศส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถสร้างคนที่พร้อมด้วยความรู้คุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 12)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 มาตรา 4 วรรค 1 ได้ระบุว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม จึงกำหนดแนวทางการศึกษา ในหมวด 4 ใน มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้อง สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ สามารถเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา โดยฝึกปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 2-11)

พุทธธรรมเป็นเสมือนแก้วมณีซึ่งเจียรไนในรัศมีหลายเหลี่ยม นักวิชาการสามารถจัดมุมมองให้เห็นประกายเลื่อมรุ่งไฉ่ดั่งดงามหลายวิธีการ พุทธธรรมเสนอหลักการพัฒนาปัญญาที่มุ่งฝึกฝนอบรมตนให้บรรลุอิสรภาวะ หลุดพ้นจากปัญหา โดยทั่วไปแล้วพุทธศาสนิกชนจะเข้าใจหลักพุทธธรรมในแง่ของพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ สីล ประเพณีพิธีกรรมเท่านั้น แท้จริงแล้วพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการพัฒนามนุษย์และหลักการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ ครบกระบวนการมีองค์ประกอบและขั้นตอนตามลำดับต่อเนื่องสมบูรณ์ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2542 : 8) มนุษย์ดำเนินชีวิตได้ด้วยการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา “...เมื่อจะพัฒนาคนก็ต้องพัฒนา 3 ด้าน คือ พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจและพัฒนาปัญญา...” (พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตฺโต]. 2539 : 8-9)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา³

สถาบันการศึกษาส่วนมากมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ ให้เรียนเก่งเพื่อสอบแข่งขันเข้าเรียนในระดับสูง จนละเลยพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม ทำให้เกิดปัญหาคือไม่สามารถปลุกฝังจิตใจที่ดีให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ดังจะเห็นได้จากปัญหาความขัดแย้ง โดยการยกพวกตีกันในหมู่นักเรียน การไม่สามารถปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ขาดวิธีในการผ่อนคลายตนเอง ไม่สามารถอดทนรอคอยเพื่อไปสู่เป้าหมาย การเกิดปัญหาทางเพศ และยาเสพติด เมื่อประสบปัญหาในชีวิตก็ไม่สามารถหาวิธีแก้ไขได้ (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2542 : 12) และจากการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ปี 2546 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านความรู้ ความคิดของนักเรียนในระดับประเทศ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้คะแนนเฉลี่ยที่ต้องปรับปรุง ร้อยละ 19 พอใช้ ร้อยละ 57 และดี ร้อยละ 57 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 25) ซึ่งปัญหาดังกล่าว เกิดจากความไม่ถูกต้องของการจัดการศึกษาที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังไม่ดีเท่าที่ควร และในขณะเดียวกันเป็นผลสืบเนื่องยังทำให้จิตใจคับแคบ และไม่มีความสามารถควบคุมตนเองได้ มีแต่การแข่งขัน ทำลายซึ่งกันและกัน

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเท่าที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ต้องประสบกับความล้มเหลว เพราะวิธีสอนมุ่งถ่ายทอดความรู้มากกว่าการฝึกให้นักเรียนคิด จึงทำให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการคิดหาเหตุผล (สุนทรียา เปรมวารี. 2533 : 1) และจากประสบการณ์การสอนพระพุทธศาสนาที่นักวิชาการสรุปอีกว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่สำเร็จผลเท่าที่ควรนั้นเพราะว่า ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาและขาดวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาดีพอ ขาดทักษะในการสร้างสื่อการเรียนการสอนและขาดแคลนสื่อการสอน เวลาและเนื้อหาที่กำหนดให้มานั้นไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (วัชรกุล สำเภาพล. 2537 : 96-97)

วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย ได้แก่ แบบธรรมสากัจฉาหรือสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2532 : 43) วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำมานานแล้ว นับแต่สมัยพุทธกาล คำว่า ธรรมสากัจฉา หมายความว่า ถึงแก่เปลี่ยนแปลงความคิดเห็น การอภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผล คิดค้น คัดค้าน หรือคล้อยตาม (สุน อมรวิวัฒน์. 2543 : 161)

“... ธรรมศาสตร์เป็นวิชาที่สอนให้คนรู้จักคิด วิธีฝึกให้คิดเป็นก็อาศัยการสนทนาโต้ตอบหรือ ธรรมสากัจฉา (สนทนาธรรม)” ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “กาเลน ชมมสากัจฉา เอตมมุงฺคลมุตฺตมํ การสนทนาธรรมตามกาลเป็นมงคลอันสูงสุด ในการสนทนาธรรมต้องมีการถาม-ตอบ หรือ ปุจฉา-วิสัชนา ตัวอย่างของปุจฉา-วิสัชนา ฉบับคลาสสิกที่เข้มข้นมากก็คือ กถาวัตถุ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

4

ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ 37 และคัมภีร์มลินทปัญหามาหาวิทยาลัยนาลันทา มีคณะที่สอนเน้นการอภิปรายโต้ตอบ หรือธรรมสภาจจา โดยอาจารย์และศิษย์อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน คณะนี้เป็นที่สนใจของนิสิตเป็นจำนวนมาก พระถังซำจั๋ง บันทึกไว้ว่า การเรียนและการอภิปรายทำให้เวลาวันหนึ่งๆ หมดไปอย่างรวดเร็ว ธรรมสภาจจาเป็นไปอย่างเสรี อาจารย์และศิษย์มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ การอภิปรายและโต้วาทะเป็นกิจกรรมที่นิยมและแพร่หลายอย่างยิ่ง วันหนึ่งมีหัวข้อธรรมสภาจจา มากถึง 100 หัวข้อ นักศึกษาเข้าฟังธรรมสภาจจากันคับคั่ง ไม่มีใครขาดเรียนวิชานี้ การเรียนการสอนแบบธรรมสภาจจาทำให้เกิดนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก...” (ประดิษฐ์ พรหมเสนา. 2523 : 21-22) วิธีการสอนแบบธรรมสภาจจาได้นำมาประยุกต์ใช้จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ การแสวงหาความรู้ การค้นพบประเด็นความรู้ การวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้ และการปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ความรู้ และทบทวน (สุมน อมรวิวัฒน์. 2543 : 132)

นอกจากวิธีสอนดังกล่าว การสอนอีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมและจะช่วยลดปัญหาได้ คือ การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group process method) ในการสอนแบบกลุ่ม หลายแห่งให้นั่งเป็นกลุ่มแต่จัดกิจกรรมเป็นรายบุคคล ไม่ใช่ทำงานเป็นกลุ่มคือต่างคนต่างทำไม่มีการปรึกษาหารือกัน หรือในบางสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนเรียนเป็นกลุ่มจริง ๆ แต่การเรียนการสอนกลับเป็นผู้สอนยังมีบทบาทโดยให้ผู้เรียนนั่งฟังการพูดของผู้สอน หรือปฏิบัติตามที่ผู้สอนบอก พฤติกรรมการเรียนการสอนแบบนี้แสดงว่าผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพราะการทำงานกลุ่มที่มีประสิทธิภาพนั้น ไม่ได้หมายความว่าผู้สอนแบ่งกลุ่มแล้วให้ผู้เรียนทำงานกันเองเป็นรายบุคคลแต่หมายถึงการสอนที่ผู้สอนจะต้องแนะแนวทางในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวิธีทำงาน และปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนฝึกให้ผู้เรียนสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดมาใช้ในกลุ่ม (ทิสนา แคมมณี และเยาวภา เดชะคุปต์. 2530 : 85) นอกจากนี้ ทิสนา แคมมณี (2522 : 200-201) ได้กล่าวถึงลักษณะของการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่าเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พฤติกรรมจากกลุ่ม รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ฝึกการแก้ปัญหาาร่วมกันสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่คนเราอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคมอีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะนิสัยส่วนตัวเกี่ยวกับการรู้ถึงวิธี คิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นซึ่งการสอนแบบนี้ฟิลลิป ชิมบาร์โด และ เอบเบิล บี เอบเบอเซน (วิไลวรรณ สันถวะโกมล. 2535 : 19; อ้างอิงจาก Phillip and Ebbel. 1966. **Influenine Attitude and changing behavior.** p. 20) กล่าวว่า กลุ่มจะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

5

เป็นเครื่องมือในการสอนอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านทักษะการปฏิบัติธรรม ให้มีความรู้และเข้าใจได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วไม่เบื้อหน้า

ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผ่านมาจากการสัมภาษณ์ ครูหัวหน้าหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้คำตอบว่าที่ผ่านมาการที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และทักษะในการปฏิบัติธรรม มีเกณฑ์ต่ำ โดยเฉพาะสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตลอดถึงทักษะในการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นหลักสูตรของการปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับเนื้อหาการบริหารจิตและการเจริญปัญญา นักเรียนยังไม่มีทักษะในการปฏิบัติธรรม ทั้งกิจกรรมของโรงเรียน กลุ่มอภิวัฒน์มัธยมศึกษา เขต 2 ได้มีกิจกรรมวิสตาร์ (V -Star) ซึ่งเป็นกิจกรรมในการพัฒนาฟื้นฟูศีลธรรมโลก ปฏิบัติธรรมตามแนววัตรพระธรรมกาย และเป็นนโยบายของผู้อำนวยการ เขตการศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ให้โรงเรียนในเขตการศึกษาสมัครเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนกลุ่มอภิวัฒน์มัธยมศึกษา โรงเรียนพักให้ “สุทธาประมุข” ซึ่งเป็นนักเรียนในกลุ่มทดลองได้สมัครเข้าร่วมกิจกรรมด้วย จึงทำให้นักเรียนเกิดความสับสนต่อการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งมีเนื้อหาในการเจริญสติตามฐานทั้ง 4 ซึ่งได้แก่ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน 4) ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะการปฏิบัติธรรมไม่สอดคล้องกัน (คะเนิงนิจ วิจารณ์. 2552 : สัมภาษณ์)

ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ถ้าจะให้นักเรียนได้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและนักเรียนมีทักษะการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องในฐานะที่ผู้วิจัย เป็นพระภิกษุและเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นที่จะใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสาส์นร่วมกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอนอันจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและทักษะการปฏิบัติธรรมให้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสาส์นร่วมกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสาส์นร่วมกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา⁶

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยทำให้ทราบว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติได้ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ของการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีแนวการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัญญา 4 ได้ และได้วิธีการใหม่ในการวัดผลสัมฤทธิ์และทักษะการปฏิบัติธรรม นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขอบเขตการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์

คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนอภิวัดน์ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่พระนครศรีอยุธยาเขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ได้แก่โรงเรียนผักไห่ “สุทธาประมุข” โรงเรียนวัดโพธิ์ผักไห่ “เวชพันธุอนุสรณ์” และโรงเรียนลาดชะโดสามัคคี ห้องเรียนจำนวน 6 ห้องเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 กลุ่มโรงเรียนอภิวัดน์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียน คือโรงเรียนผักไห่ “สุทธาประมุข” และโรงเรียนวัดโพธิ์ผักไห่ “เวชพันธุอนุสรณ์” จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นห้องเรียนจัดกลุ่มตามสภาพจริง (Intrat group) จับสลากแบ่งเป็นกลุ่มการทดลองครั้งนี้ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

จับสลากแบ่งเป็นกลุ่มการทดลองดังนี้

กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนผักไห่ “สุทธาประมุข” จัดการเรียนรู้แบบธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มควบคุม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนผักไห่ “เวชพันธุอนุสรณ์” จัดการเรียนรู้แบบปกติ

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ 2 วิธี คือ 1) การจัดการเรียนแบบธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์ และ 2) การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติธรรม

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ใช้เวลาในการทดลอง ทั้ง 2 กลุ่ม สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวม 18 ชั่วโมง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

5. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเป็นเนื้อหาสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมวดพระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิธีการบริหารจัดการจิตและการเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน 4

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้แบบธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์ ได้แนวคิดแนวการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์ จาก พระราชวรมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต. 2543 : 22-23) ; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2542 : 43-44) ; สุมน อมรวิวัฒน์ (2543 : 37-39) ; สุคนธ์ สิ้นขวานนท์ (2538 : 46-47) และประดิษฐ์ พรหมเสนา (2523 : 21-22) และได้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มสัมพันธ์ จาก เยาวพา เคะชะคุปต์ (2516 : 30) ; ทิศนา แคมมณี (2522 : 26) ; จันทิมา ลิ้มเป็เจริญ (2522 : 1) ; อีพ (นพมาศ ตรีกุล. 2532 : 17) สรุปเป็นการจัดการเรียนรู้ 4 ชั้น ได้แก่ อริยาบถยืน อริยาบถเดิน อริยาบถนั่ง และอริยาบถย่อ

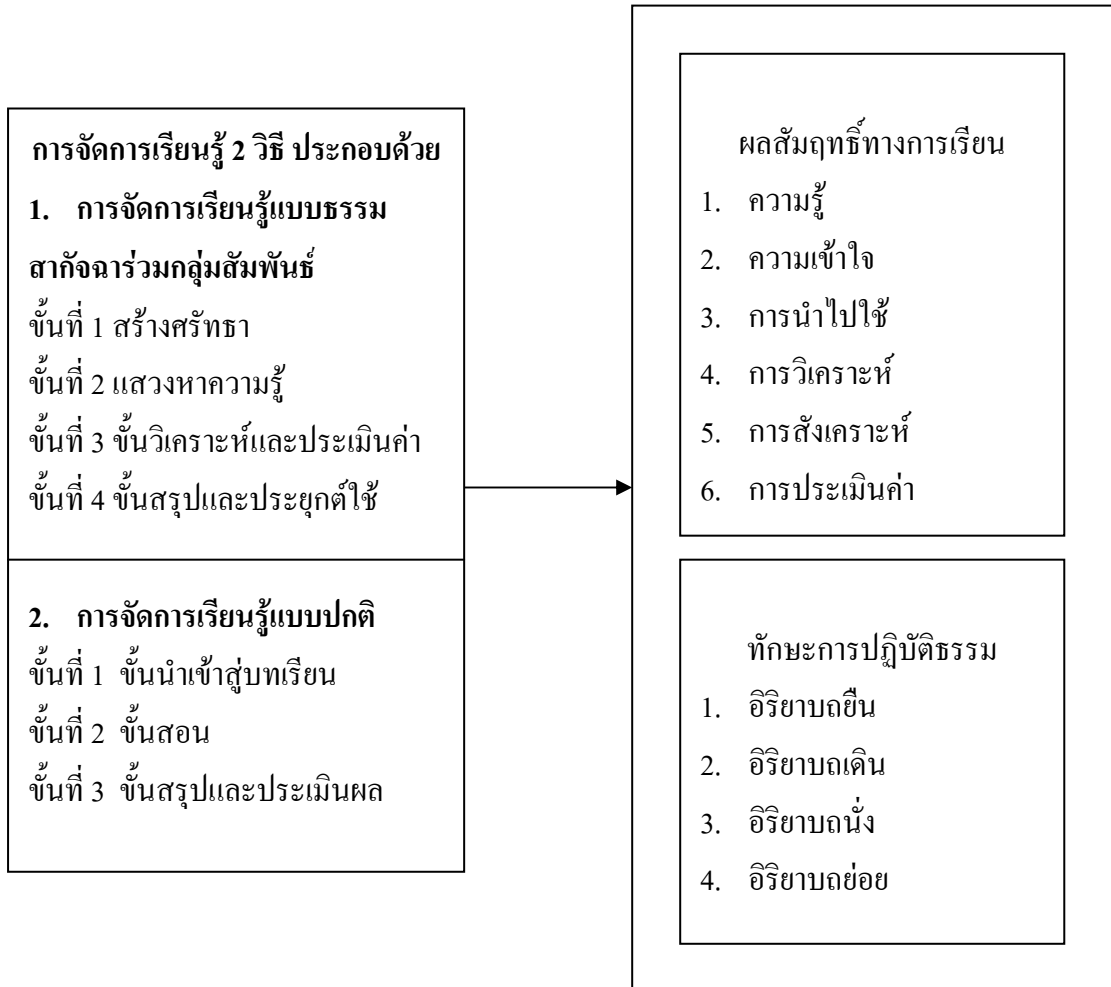
การจัดการเรียนรู้แบบปกติได้แนวคิดจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (2547 : 5-6)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้แนวคิดการจำแนกพฤติกรรมตามแนวคิดของ บลูม (Bloom. 1976 : 21) มี 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า

ทักษะการปฏิบัติธรรม ได้แนวคิดจากการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 ตามสายพองหนอ-ยุบหนอ วัดอัมพวัน จ.สิงห์บุรี และวัดตาลเอน อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา ในอริยาบถเดิน ยืน นั่ง นอน และอริยาบถย่อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้แบบธรรมสภากิจการร่วมกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิธีการสอนสองอย่างที่ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์เข้ากันแล้วสร้างนวัตกรรมการสอนในรูปแบบใหม่โดยใช้วิธีการสี่ขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นสร้างศรัทธา โดยสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมนำนักเรียนไปห้องสังคมห้วนหน้านักเรียนนำสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา เป็นเวลา 3-5 นาที ให้จิตสงบและผู้สอนสนทนาซักถามผู้เรียนและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา⁹

1.2 ขั้นแสวงหาความรู้ ผู้สอนสรุปประเด็นการแสดงความคิดเห็นและโยงประเด็นไปสู่เนื้อหาในบทเรียน และศึกษาความรู้จากหนังสือเรียนและศึกษาจากใบความรู้ที่ได้รับแจก และแบ่งกลุ่มในการศึกษา

1.3 ขั้นวิเคราะห์และประเมินค่า ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานของกลุ่ม และตนเองช่วยกันประเมินผลงาน โดยช่วยกันตั้งเกณฑ์ผลงานกลุ่มและตนเอง

1.4 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ หลังจากนำเสนอผลงานการอภิปรายครบทุกกลุ่มแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปประเด็นสำคัญต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

2. ผลสัมฤทธิ์และทักษะการปฏิบัติธรรม

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่วัดได้จากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิธีการบริหารจัดการและการเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ครอบคลุมพฤติกรรมกรเรียนรู้ 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า

2.2 ทักษะการปฏิบัติธรรม หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยใช้วิธีการวัดจากแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นครอบคลุมอิริยาบถทั้ง 4 ดังนี้ อิริยาบถยืน เดิน นั่ง และอิริยาบถย่อ พร้อมทั้งกำหนดเวทนา และกำหนดจิตตามอิริยาบถต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 อิริยาบถยืน หมายถึง การมีสติกำหนดรู้เกี่ยวกับการหยุดอยู่กับที่ ลำตัวตรง เยกหน้า หลังตา

2.2.2 อิริยาบถเดิน หมายถึง การมีสติกำหนดรู้เกี่ยวกับการย่างเท้าตามจังหวะของการเดินจงกลม ระยะที่ 1 ได้แก่ ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ

2.2.3 อิริยาบถนั่ง หมายถึง การมีสติกำหนดรู้กับการนั่งขัดสมาธิและกำหนดภาวนา หายใจเข้าและหายใจออกกำหนดรู้ที่ท้องพองหนอ-ยุบหนอ ที่บริเวณศูนย์กลางกายเหนือสะดือขึ้นมา 2 นิ้ว

2.2.4 อิริยาบถย่อ หมายถึง การมีสติกำหนดรู้การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เป็นอิริยาบถรองลงมาจากอิริยาบถหลัก เช่น การกลับตัวระหว่างเดินการเตรียมนั่ง การเล็งดู การลืมตา การล้ม การเขย การก้มเขยียดขาเป็นต้น โดยการกำหนดรู้ตามสถานที่เป็นจริงที่เกิดขึ้น

3. การจัดการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวการจัดการกิจกรรมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

10

- 3.1 ช้่นนำโดยการร่วมมือสนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับบทเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน
- 3.2 ช้่นสอนโดยครูอธิบายและร่วมกับนักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 3.3 ช้่นสรุปโดยครูและนักเรียนร่วมกันสรุปซักถามและทำแบบฝึกหัดเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. ทักษะการปฏิบัติธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีทักษะการปฏิบัติธรรมสูงกว่าแบบปกติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการธรรมสภาจรร่วมกลุ่มสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติในเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิธีการบริหารจัดการและการเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญา 4 ซึ่งคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้องค์ความรู้ใหม่ทางวิทยาการทางศาสตร์การจัดการเรียนรู้ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะปฏิบัติธรรม
2. นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน